

3. Концепція Нової української школи [online]. URL : <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczyia.pdf> 49

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ КРІЗЬ ПРИЗМУ РЕЗУЛЬТАТІВ PISA-2018

*Новосьолова Валентина,
канд. пед. наук, ст. наук. співробітник,
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018, підготовлений національним центром PISA в Україні, засвідчив, що середній бал українських учнів із читання – 466 (у країни-лідера – 555 балів, у середньому в країнах OECD – 487). Базового рівня читацької грамотності не досягли **25,9 %** підлітків. Менше **4 %** учасників проєкту досягли **найвищого** рівня [3].

Після оприлюднення невтішних результатів тестування постає низка запитань. Що вплинуло на такий низький рівень їх та що криється за слабкими показниками? До яких викликів у майбутньому необхідно готуватися вже нині? Які дієві заходи й механізми необхідно розробити і впровадити, аби власна система освіти була здатною подолати ці виклики?

Відповісти на більшість сформульованих запитань можемо після розв’язання проблем, що перешкоджають упровадженню компетентнісного підходу, а саме: неузгодженість термінологічного апарату, неоднозначність типології ключових компетентностей, механізмів (методик) їх формування, невизначеність способів і критеріїв вимірювання й оцінювання результатів компетентнісного навчання.

PISA вимірює сформованість читацької грамотності, що передбачає досягнення базового рівня читацької компетентності здобувачів освіти. Авторитетне міжнародне дослідження має на меті не оцінювання засвоєння шкільної програми учнями, а їхню здатність застосовувати навчальні здобутки в життєвих ситуаціях.

Якщо брати до уваги базовий рівень сформованості читацької грамотності (який не досягнуло **25,9 %** українських учасників), то відповідно до Національного звіту можна окреслити такі характеристики завдань:

- визначати головну думку тексту помірною обсягу;
- розуміти смислові зв'язки або пов'язувати значення в незначній за обсягом частині тексту, коли інформація не є очевидною й передбачає формулювання простих висновків та/або коли в тексті є інформація, яка відволікає увагу;
- вибирати сторінку електронного тексту й заходити на неї, керуючись явними, хоча подекуди й складними підказками, а також знаходити один чи більше фрагментів інформації на основі кількох, частково неявних, критеріїв;
- пояснити загальну мету помірною за обсягом і прозорого за змістом тексту чи призначення конкретних його деталей;
- пояснити прості візуальні чи графічні особливості тексту;
- порівнювати певні міркування й оцінювати те, що їх підтверджує, спираючись на короткі, явні твердження;
- включати порівняння або протиставлення на основі однієї якоїсь характеристики в тексті.

Типові завдання на аналіз та оцінювання на цьому рівні передбачають здатність учнів/студентів зіставляти здобуту з тексту інформацію з наявними їхніми знаннями поза текстом, установлювати певні зв'язки між ними, спираючись на власний досвід і переконання [3, с. 46].

Важливо зазначити, що предмет вимірювання тесту PISA-2018 відображає нові соціально-економічні очікування стосовно компетентного читача. Цілі освітнього процесу змінюються від запам'ятовування й накопичення інформації до формування в учнів здатності використовувати здобуті знання для розв'язання різних життєво необхідних завдань, знаходити потрібну інформацію, інтерпретувати її для створення нових знань і технологій.

Нові технології змінили характер читання й спосіб передавання інформації. Бути компетентним читачем означає швидко адаптуватися в змінному контексті,

ефективно комунікувати, самонавчатися, грамотно оцінюючи інформацію на різних типах носіїв (паперових/цифрових) та з різних джерел і вправно оперувати нею.

Дослідження якості освіти PISA створює умови для змін і реформування вітчизняної освітньої системи на основі обміну досвідом із країнами-учасницями міжнародного дослідження, спираючись на власні культурні й освітні традиції.

Зосередьмося докладніше на тому, за допомогою яких завдань можна формувати читацьку компетентність на уроках української мови засобами підручників української мови для 8 класу (автори В. Новосьолова, Н. Бондаренко), 10 класу (автори Н. Голуб, В. Новосьолова), 11 класу (автори Н. Голуб, О. Горошкіна, В. Новосьолова), у яких запропоновано вивчати систему української мови на основі тексту [4],[2],[1].

У кожному з названих підручників, на нашу думку, дібрані вправи, завдання й запитання утворюють цілісну дидактичну систему, спрямовану на досягнення навчальних результатів і задоволення читацьких потреб учнів. Акцентовано увагу на виробленні вмінь працювати з текстами різних видів, формуванні здатності добирати ту інформацію, яка дасть змогу розв'язувати життєво необхідні проблеми й робити усвідомлений вибір у повсякденних ситуаціях в умовах школи й поза її межами.

Завдання названих підручників орієнтують учнів критично аналізувати тексти, робити логічні причинно-наслідкові умовиводи, порівнювати й зіставляти інформацію подібної тематики, аргументовано висловлювати власні міркування; спрямовують на пошук потрібної інформації з різних Інтернет-ресурсів; передбачають вироблення в учнів умінь визначати потрібну чи надлишкову інформацію, аналізувати викладені в тексті проблеми із залученням власного життєвого досвіду; спонукають учнів залучати графіки, схеми в роботі з текстом.

Комплексні вправи названих підручників мають ситуаційний характер, ураховують сфери застосування освітніх здобутків, спонукають учнів систематизувати, зіставляти інформацію, продукувати й формулювати нові ідеї, уможливають системне формування читацької компетентності на уроках української мови.

Вважаємо, що необхідно розвивати інтерес і любов учнів до процесу читання, ретельно добирати навчальні тексти різних видів і стилів мовлення, інформація і

проблеми яких зацікавлять нинішніх учнів і відповідатимуть їхнім потребам й уподобанням. Результати PISA-18 є початком продуктивного дискурсу широкого кола освітян, батьків, громадськості для прийняття обґрунтованих ефективних рішень у галузі освіти.

Ключові слова: дослідження PISA, читацька грамотність, читацька компетентність, уроки української мови.

Список використаних джерел

1. Голуб Н. Б., Горошкіна О. М., Новосьолова В. І. Українська мова (рівень стандарту) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Педагогічна думка, 2019. 232 с.
2. Голуб Н. Б., Новосьолова В. І. Українська мова (рівень стандарту) : підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Педагогічна думка, 2018. 200 с.
3. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / кол. авт. : М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін.; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019. 439 с. URL : http://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/PISA_2018_Report_UKR.pdf
4. Новосьолова В. І., Бондаренко Н. В. Українська мова: підручник для 8 класу загальноосвіт. навч. закладів. Київ : Педагогічна думка, 2016. 296 с.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОЄКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ГІМНАЗІЇ

*Онищук Людмила,
докт. пед. наук, ст. наук. співробітник,
гол. наук. співробітник відділу інновацій
та стратегій розвитку освіти,
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Аналіз літературних джерел і нормативно-правової бази з проблеми дослідження та характеристика її наукового тезаурусу дали можливість 1) з'ясувати,